

gospodarske, obertnijske in národske.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 4. novembra 1857.

Kako se dajo večji prihodki na kmetú zadobiti?

Gospodarju je na njegovem posestvu skerbno gledati in varovati, da ne zabrede, ampak da izhaja; in je res, da po navadnem ravnanji se kar ne dá veliko na stran djati, ampak še Bog če more kmetovavec pri toliki spremenljivosti letin, in pri tolikanjih in tolikošnih plačilih sebe in svojo družino pošteno preživiti in brez dolgov biti.

Ali bi se pa ne dala zemlja prisiliti, da bi nam pri ravno teh plačilih in stroških več dala, kakor nam po navadi dáje, in toliko da bi ne le prav lahko izhajali, ampak tudi za svojo skerb še kaj spraviti imeli? V več krajih po svetu, na Nemškem, Holandskem, v Belgii, na Angležkem, ravno taka zemlja kakoršna naša, je po umnem in skerbem ravnanji prisiljena še enkrat in še dvakrat toliko dati, kakor zdaj naša: zakaj bi mogoče ne bilo tudi našo zemljo h taki rodovitnosti in obilnosti pripraviti?

Mogoče je, pa hočemo to važno reč bolj razločiti.

Če želimo (kar je prav in potrebno) večje prihodke od svojega ravno tega posestva, ktero je zdaj, imeti, moramo skrbeti, da se bo *a)* na našem posestvu več pridelovalo od doslej; *b)* da se bodo stroški zmanjšali; *c)* da se na našem posestvu še kaki drugi dobički poiščejo, kateri niso dozdej navadni bili; in *d)* da se tistega pridelka bolj primemo, ki več dobička kaže.

1. Da se bo na našem posestvu več pridelovalo od doslej. To se zgodi *a)* če svoje polje, travnike vinograde prav dobro obdelujemo, zemljo kar je moč, globoko orjemo, plevéla trebimo, dobro gnojimo, da bo njiva pervega reda še enkrat in še dvakrat toliko dala kakor doslej. Dober gnoj pa je tisti, kateri ima v sebi za vso rastlinsko rast potrebni živež, razne soli in gaze, posebno dokaj gnojilca in amonjaka. Take dele ima človeška in živalska scavnica, ki se ji dvakrat toliko vode primeša, ali se pa na ilovčno nastel v hlevu nabira in ohrani, in taka ilovca z drugim gnojem pomeša. Pravi živelj rasti je dober gnoj; *b)* če se polje družega in tretjega reda s pridnim delom, z napeljevanjem boljše persti, in z okopovanjem in pridnim oranjem in gnojenjem tako zboljša, da bo stopilo v versto pervega reda; in ravno tako vinogradi; *c)* če se slabe košenine ali s potrebnimi grabni ali z drenažo ali z gnojem popravijo in pobiljšajo, in pa če so v bregih, z murbnim ali drugim sadnim drevjem nasadé, da bodo senco in večjo vlago in tako boljši rast imele. in še dobiček sadja dajale.

(Konec sledi.)

Gospodarske novice.

* (Najvéčja cégelunca) v Evropi je gotovo poleg Dunaja, ktera je last gosp. Miesbacha. Ta obsega 177 oralov svetá, ima 44 peči in prostora za blizo 4 milijone céglor in za 2000 délovcov, hlévvov za 400 kónj, gojišče za 120 otrók in bolnišnico za 60 bolnikov. Ta cégelunca izdela v letu 60 milijonov céglor (opék). To število pa zapopada cégel za olepšave, izdelke z gliné in podóbe, ktere

celó v Ameriko pošiljajo. Sploh preživlja ta fabrika 2500 ljudi. Lastnik žl. gosp. Miesbach je skerbel kakor oče za svoje delovce in tudi kakor dober kristján, kér imajo lepo opravljeno cerkev in pa tudi šolo za podúk otrók. Škoda le, da je tega žlahtnega gospoda pretečeno polétje Bog k sebi poklical. Bodi mu tudi med nami spominj — v izgléd! —

* (Mnogo čbél) so po pripovedovanji nekterih kmetijsko-gospodarskih časnikov iz Evrope v Ameriko speljali, s kterimi si néki prijátel čbelarstva prizadéva, evropejske čbele zaroditi. Nemára, da nas pridejo scasom naše krotke čbelice iz Amerike nazaj pikat, česar nas Bog varuj!

* (Néka učena družba) v novem Orleánu v Ameriki je leta 1856 blizo 300 fl. plačila tistemu obljubila, kateri bi najbolje odgovoril na vprašanje: „S čim bi se dale miši najbolj gotovo pregnati?“ Néki dohtar je odgovoril na to prav kratko, in mislite si kako? „z mačkami.“ Ali je prejel obljubljeni plačilo ali ne, nam še niso ne učena družba, ne miši in tudi ne mačke pisale.

Umetništvo.

Hvala komur hvala gré.

Pravica terja od nas, da omenivši gospod Strojevih podob za cerkev pri Divici Marii v Polji omenimo sedaj tudi romov, ki jih je za obé podobi z menso vred za obá oltarja naredil g. Matevž Tomec, podobar v Št. Vidu nad Ljubljano. Krog in krog po pol drugi čevelj široka roma sta tako lično izdelana in pozlačena, mensi ste tako okusno narejene, da mojster Tomec zasluži óčitne hvale. Če so o Strojevih podobah misli kritikarjev zlo različne, je v Tomcovem delu hvala enoglasna. Tudi cene mojster ni prenapél, ker romi so pravi velikani in zlata je bilo veliko potreba.

Kako je komisija v dunajski razstavi mesca maja jugoslovanske vina sodila?

Iz časnika štajarske kmet. družbe.

(Konec.)

Štajarske vina.

Iz Štajarskega je bilo od 32 vinorejcov 99 sort vina v 594 buteljah v dunajsko razstavo poslanih.

Štajarske vina so bile sploh s pohvalo in posebno mlajše vina enoglasno prav pripravne za napravo šampanjca spoznane.

V prvo versto nepenečih vin so bile od komisije tiste vina spoznane, ki jih je gosp. Vilhelm Ehrenberg, ključar Njih ces. visokosti, svitlega Nadvojvoda Joana iz Pekarskih nogradov poleg Marburga v razstavo poslal. Svitle Nadvojvoda Joan so bili prvi, ki so obilno žlahnih tert na Štajarskem (26 oralov v Pikarjih poleg Marburga) zarediti dali, in gospod Ehrenberg je v djanji skazal, da se tudi v nogradih, kateri se v legi k verlim vinskim goricam

gospodarske, obertnijske in národske.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

V Ljubljani v saboto 7. novembra 1857.

Živino čez zimo ložeje prerediti. *)

Živino čez zimo ložejo prerediti je letos za kmetovavce ena naj važniših skerbí, ktera bo marsikteremu gospodarju sive lasé delala.

Krompirja se letos ni obilo nakopalo, repa je večidel drobna, detelje se je malo, otave skoraj nič nakosilo; — tudi senó se ni obneslo kakor druge leta. Da ste pa v naših krajih poljedelstvo in živinoreja v ozki zvezi, je vsakemu kmetovavcu znano. Če bi se mogel živine znebiti, bi ne bil v stanu, polja s prostimi rokami obdelovati, in prihodnjo spomlad bo kup živine, kakor se kaže, močno poskočil. Res prav abotno bi bilo sedaj živino po niski ceni prodajati in spomladi ob času rali jo pa na pol dražje kupovati. Kam bo gospodar prišel, če bo tako ravnal; — gotovo iz dežja pod kap!

Ostanjki iz žganjarij in olarij, lanéne preše in enake reči, so res dobre, pa jih vsak ne dobí.

Zato sem se danes namenil, kmetovavcom marsikaj priporočiti, kar jim bo v zadregi klaje gotovo v veliko pomoč, živino čez zimo prerediti.

Pervo je s klajo prec od začetka varčno ravnati (šparati); vsak gospodar naj bo šparovec! Tukaj pa ne menim, da bi se živini tako malo pokladalo, da bi stradala. Tako gospodariti bi bilo slabo gospodariti, ker po takem ravnani bi se vrednost živine vedno bolj zmanjševala; živina bi hirati in bolehati jela. Pod besedo varčno ravnati razumem le s pičlo klajo dobro gospodariti, to je, to malo, kar živini pokladamo, prav redivno in tečno napravljati. Vsakemu je znano, da se tudi slaba in pusta piča dá po razni primeši bolja in redivniša napraviti, če se, kakor skerbni živinorejci delajo, z moko ali otrobi obloja, solí in pari. Tudi živež slabega okusa se dá po pametni primeši ali zabeli tako zboljšati, da ga ne samo ljudje radi vživajo, ampak tudi živina po njem s posebno slastjo sega. — Posebno slama je za tako zboljšanje pripravna. Ako se slama zametuje, je tega ali nemarnost ali pa obilnost kriva.

Ker se je letos v naših krajih ozimina sploh dobro obnesla, so dobili kmetovavci več jeklenega zernja in lepe slame, kakor druge leta. In ker je bilo letos suho in vroče poletje, ima slama sploh, posebno pa od sternenega žita, več redivne moči v sebi, kakor v mokrih letih, zato ker je žito naglo zorelo, in se takrat posušilo, ko ni bilo zerno še popolnoma do zrelosti dognano; zato bo tudi letošnja slama za živinsko klajo bolja, kakor je bila druge leta. Pri vsakem gospodarstvu se bo moglo na to gledati, da se bo slama zboljševala, kar se zgodi, kakor so „Novice“ že večkrat natanko učile, da se razrezana slama v kadéh namaka in, ko se kisati začne, poklada živini.

Tudi pléve se bodo pri živinoreji dale na to vižo porabiti.

*) Čeravno topla jesen gospodarjem nadloge zastran klaje zlo polajšuje, ker morejo svojo živino še povsod pasti in je paša res sedaj tako lepa, da je ni bilo takošne celo poletje (zato je pa tudi merva že dosti cenejša), smo vendar posneli ta sostavek iz časnika dunajske kmetijske družbe. Vred.

Ker pa živina suhíh plév in rezance veliko rada ne jé, ampak le korenstvo izbira, pléve in rezanco pa popusti, zato se morajo pa suhe reči za živino prijetne in redivne napravljati, to je, tako, da jih živinski želodec ložé prekuha in prebavi. Sploh se klaja naredí ložé prebavljiva, če se namoči in potem s soljo potrese; potem bo živina gotovo rezanco in otrobe prav rada poberala.

Sol se mora letošnja zimo, ker močno klaje pomanjkuje, pogostoma pri živinski klaji rabiti, in nihče naj se stroškov preveč ne bojí, in če le more, naj si je omisli. Živina mu bo za njo bogate činže povračevala. — Vsak gospodar dobro vé, da sol ni klaja, pa vendar je živini kaj zdrava reč. Če se klaja solí, je po nji veliko prijetniša in okusniša; slabo in operhnjeno senó, otava in pa slama se po soli tako zboljša, da živini ne škoduje, ktera po boljšem okusu hrepené redivne moči po osoljeni piči več povzije, ktere bi se v naturnem stanu javaljne pritiknila.

Da živina po solnatih rečéh rada sega, se lahko prepričamo. Ako le na kmete včasih pogledamo, bomo kmali vidili, da krave in ovce rade krog apnénih in solitarnih zidov stikujejo in jih ližejo in rade tudi scanje pijejo. Naj divjega konja boš s soljo in sladkorjem ukrotil, in golobe zamoreš v svoj golobjak iz cele vasi privabiti, če jim le nasoljenega zernja zobati posiplješ. In vendar le je veliko gospodarjev, ki trohice soli svoji živinici ne privošijo, če tudi lahko morejo.

(Konec sledí.)

Kako se dajo večji prihodki na kmetii zadobiti?

(Konec.)

2. Stroški se bodo zmanjšali: a) če na dobro poboljšano njivo seme damo, ga bo veliko manj treba kakor na slabo; ker se bo zló razrastlo, če bo enako vsejano; b) če se primemo sejavnih mašin, ki niso drage, ki se lahko v shrambi kmetijske družbe vidijo in priprostiše bolj cenó naredé. Take sejavne mašine polagajo seme enakomerno in v verste, in se ga dober del prihrani, kakor skušnja učí; in imajo še druge prednosti, ki naredé boljši rast in lepši žito; c) če se na vsako hudo zemljo le na brazdo seje in z valom povalí, in seme dobro v zemljo vtisne, bo skorej vse seme kalilo in shajalo; d) če se skerbno le narboljši, ne pa slabo zerno za seme odloči; e) če se tako malo, kar je nar bolj mogoče, delovci najemajo, in le bolj domači potrebne dela na posestvu opravljajo, in kar danes ne morejo, jutri in pojutrišnjem dodelajo; f) če se nespametne pojedine ondi, kjer so še, opusté, in delovcom ne nezmeren, ampak le potreben, čeden in tečen živež daje, in ne vsako drugo uro, kakor je še v nekterih krajih navada, ampak dosti je do sitega trikrat na dan, kakor vidimo tudi varčne Lahe le trikrat na dan polento jésti, in potlej pridno delati.

3. Na našem posestvu se tudi še kaki drugi dobički poiščejo, kteri so dozdej zanemarjeni bili; a) več prostorov je, ki so dobri za sadno drevje, in ga ni, dasiravno bi lep dobiček dalo; b) murbno drevje

in svilnegosence so laške in francozke dežele obogatile; vsa ta reja terpi šest tednov, ki jo otroci in stari ljudje lahko opravijo, in dá lep pridelek in dobiček povsod kjer murbe rasti hočejo; na Laškem se bolj zgúbe murb kakor tertja bojé; c) v nekterih krajih bi hmelj raste; d) čebele dajo lep dobiček, kjer paše dosti imajo in ljudje z njimi prav ravnati znajo; škoda, da jih v več krajih čedalje bolj opuščajo; e) v nekterih krajih je v zemlji premog, ali po močirjih šota, ki lep dobiček dajeta i. t. d.

4. Ako se tistega pridelka bolj primemo, kateri več dobička obeta. Navada berž umori vse zboljšanje. Navado zapustiti, in pamet poslušati, in misliti učiti se, je začetek vsega zboljšanja. V nekterih krajih, postavimo, pri velicah mestih dajo vertni pridelki: špargelj, grah, fižol i. t. d. več dobička memo žita; ali pa živinoreja, posebno molznih krav, dá več od prodaje klaje, ali pridelovanja žita, in je torej umno ondi na posestvu za poglavitno reč živinorejo imeti, in še polje raji s klajo pogostoma verstiti in molzne krave rediti, kakor pri stari navadi ostati.

Vodnikov

stoletni rojstni dan 3. februarja 1858.

Na desnem kraji bistrosive Save, na poti v Kropo in Kamno gorico peljajoči nekoliko sto stopinj, kjer se ta pot od velike ceste na Gobovcu prične, čepi pod Prizrenskim értom malo hišic vkup in se imenuje „Podnart“.

Bilo je v jeseni leta 1849. Zbralo se nas je tukaj pri Podnartovcu v dobroznani gostivnici mnogo rodoljubov iz gorenske strani. Poslušali smo budivno šumenje Save valov. Navdajala nas je prečudno „mati pevske umnosti“. Spominjevali smo se slavnih djanj domačih, izverstnih rodoljubov, napivali smo jim nadušene zdravice, popevali smo jim slavo neumerjočo — spomin neizginljiv. Kar plane kviško jeden zmed nas, vzame kozarec, utopi ga v brizgajočo peneco Savo, dvigne ga visoko s kapljico pomenljivo in napije radostno tako:

„Ki visoko pil Savico,
Lepih pesmi hladni vir;
Mojstru pevcov na zdravico
Naj mi teče ta požir.“ —

Zažvenkljale so čaše glasneje in čisteje, ko bi bile napolnjene z vinom naj slajšim, in zadonela je složno zdravica iskrena pevcov mojstru, pevcu naroda prvemu — „Vodniku“! —

Utopil se je slastni požir v serca hrepeneče in izbudil je čiste čutke in misli visoke. Spomnili smo se, da kmalo prišel bode stoletni dan, s katerim zasvetil nam je duh, ki bil je pričetnik našega pesništva, ki trudno in umno je nabiral gradivo za „slovarja“, temelj jezika. Obljubili smo si, ta rojstni dan se sniditi, naj nas tudi zanese kamor hoče časa burja in življenja osoda. Sklenili smo takrat, ta dan obhajati dostojno.

Prišel je čas, — dan je pred durmi!

Dovolite zato, predragi domorodci, verli Slovenci, da vzdignem o tem svoj glas in izrečem svoje misli z vašimi gotovo jednake narodu celemu.

In radostno bije mi serce, ko se spominjam, da že je postavil narod neumerlemu Prešernu spominj; vesel in gotov up mi vstaja, da tudi zdaj bode spoznal in izpolnil svojo dolžnost.

Pač si je Vodnik sam postavil spomin, in čutivši to je pel pomembne besede:

„Ne hčere, ne sina
Po meni ne bo,
Dovelj je spomina,
Me pesmi pojo.“

Al oglašá se mi jek iz cele domovine, iz vsih serc rodoljubov, da ravno temu spominu, tej zaslugi se mora

postaviti spominek. Da! v resnici to je naša dolžnost. Narod, ki spoštuje in slavi svoje slavne možove, slavi le sebe. Spomini slavnih rojakov so stebri, na ktere so pripete niti zgodovine domače, — spomini so kakor Memnova pila, s ktere so doneli o sončnim izhodu in zahodu čarni glasovi. Doné tako iz takih spominov tudi čudotvorni glasovi, kadar posebno se mrači ali jasni domovine nebo. —

Pričnimo tedaj skazovati hvaležnost svojim izverstnim rojakom djansko — očitno pred svetom! Kar slavi naš narod, našo malo deželico, služi zmérno tudi v slavo občne države avstrijsanske. Vekšati nje slavo, saj je naša dolžnost.

Glejmo v sosedne narode. Zaznamujejo skerbno vsako mestice, kjer se je kaj izverstnega rodilo, godilo, itd. ter hranijo tako spomin svojim otrokom in vnukom, da nasledniki se ne sramujejo, ne zatajujo jih, temuč se trudijo biti jim vredni.

Gerki in Rimci izobraženi in mogočni so bili. Obderžal spomin njih se je, razun po njih spisih, skoro samo po ostanjkih poslopij imenitnih, po stavbah slavnim rojakom posvečenih. —

Zaznamvajmo tedaj mesto, kjer zagledal je Vodnik 3. februarja 1758 ob 3. zjutraj luč življenja. Rojen je bil v Zgornji Šiški pri „Žibertu“ (pri „kamni mizi“). Prijeten vertek je ob hiši pri cesti. Pride tje vsaki dan dosti ljudi, mnogo deržin iz bele Ljubljane na kavo in vince. Tudi veliko tujcev sém zahaja.

Ali bi ne bil tedaj ta kraj iz teh mnogih obzirov pripraven, da bi se tu postavil Vodniku vreden spomin.

Tu bi marsikter zvedil, na katerem pomembnem mestu se raduje, marsikter bi začel misliti in čutiti. —

Kakšen naj bi bil spomin?

Jez mislim, da kraju primeren, bolj prost, — pa vendar Vodnika vreden. Na sposobni podlagi štiroplaten nevisok steber, in na verhu podoba Vodnikova. Steber iz domačega, podoba iz kararskega marmelja. Na štirih plateh napis. Na jedni njegove neumerle sebi v spomin zapisane besede: „Ne sina“ i. t. d. . . . ; na nasprotni: V. Vodniku — Slovenija; na ostalih dveh si nasprotnih rojstni in smertni dan.

Pa to je le predlog. Izvolili naj bi se za izpeljavo možje, ki so umne glave in živega serca.

Pričeti pa moramo koj nabirati pripomočke, da prihodnje leto, čeravno ne v svécianu, pa pozneje postavimo spomin.

Obernem se tedaj na Vas, verli Slovenci, rodoljubi in častitelji Vodnikovi, s prošnjo, da podpirate mojo namembo. Slavno vredništvo „Novic“, ki vse dobro in zlahtno jako in zmiraj podpira, je obljubilo sprejemati poslano darove.

Čas je, da pokažemo, da se nam ni treba sramovati svoje domovine, svojega naroda, ki tolikanj njegovih sinov je dospelo slavo naj vikšo. Speka rodoljuba v serce, ko sliši očitati od tujcov si oestro, da Slovenci še niso nič važnega doprinesli, speka ga v serce, ki vidi blišeti na obnebjih slave in zaslug države in človeštva imena rojakov: Valvasor, Linhart, Vega, Kopitar in nebrojno še drugih.

Zapisati moramo tedaj te slavne imena na nezginljive spomine tako, da tudi tujci jih zamorejo brati. Pokažimo, da korenine smo prave!

Dr. Lovro Toman.

Lepoznansko polje.

Dvojčka.

Prizor iz zadnje avstrijsko-ogerske vojske.

(Dalje.)

V.

Minulo je tako več let. Naenkrat je bilo slišati, da je vojska z Italijani, in kmalo za tim dobi tudi moj regiment zapoved, podati se tje in braniti cesarstvo sovražnih na-